

kan indrette sin Undervisning paa anden Maade, saa der derigennem kan gøres Prøver, og som i det hele taget kan være en gavnlig Spore for den Undervisning, der foregaar i Statskolerne. Selvfølgelig kan der være, og er der, enkelte Fristoler, som ere opstaaede af daarlige Bevæggrunde. Det er noget, vi alle kende, at der er saadanne enkelte Tilfælde. Men enhver, der kender lidt til denne Sag, vil ogsaa vide, at de Skoler, der kunne være opstaaede af saadanne Grunde, føre en meget kort Tilværelse. Thi naar Forældrene skulle bringe de i Virkeligheden betydelige Ofre, der kræves for at holde Skolen i Gang, ville de næppe gøre det, uden at det er dem en alvorlig Sag; og den Fristolelærer, som gennem en Narrække holder ud og gør et dygtigt Arbejde i Skolen under de smaa Aar, han lever under, gør det heller ikke, uden at det for ham er en virkelig alvorlig Gerning. De fleste Fristoler her i Landet ere oprettede, fordi man ønskede en efter Forældrenes Mening bedre, livligere eller hjerteligere Undervisning, særlig i religiøs Henseende, end den, Statskolen bød. Jeg tror, at det nu erkendes almindeligt blandt Stolemænd, at der gennem Fristolen er gjort et stort, opofrende og dygtigt Arbejde, som har været af Betydning ikke alene for Fristolen, men ogsaa for Statskolen. Man hører meget almindeligt den Udtalelse: Ja, da Fristolerne fremkom i sin Tid, havde de den største Betydning; vi takke dem, for alt det Arbejde, de have udført, men nu ere de overflødige, fordi Statskolen nu har optaget det bedste af det, de bragte i sin Tid; og for saa vidt er der ikke Brug for dem længere. Jeg tror, at det er en Misforstaaelse; men selv om saa var, at der i Øjeblikket ikke var saa stort Brug for saadanne Skoler, er der ingen, der kan sige, hvad Dag der igen kan blive stort Brug for dem. Der kan komme saadanne Forhold, saadanne Strømninger i vort Land, der kunne gøre det meget nødvendigt for en stor Mængde Menninger selv at sørge for deres Børns Undervisning. Og da vilde det være uheldigt, om man havde indrettet Lovgivningen saaledes, at man gjorde dem det umuligt. Dertil kommer, at den Udvikling, der er foregaaet paa Skolens Omraade i en vis Henseende, er en helt anden end den, Grundloven har tænkt sig. Grundlovens § 85 gaar jo ud fra, at det almindelige, det normale, er, at Hjemmene selv sørge for deres Børns Undervisning, og den bestemmer kun, at de, der ikke selv have Evne til at sørge for deres Børns Undervisning, kunne saa dem gratis undervise i Almueskolen. Det

var Tanken, da Grundloven blev givet, og det var Tanken en Del Aar derefter. Men Udviklingen i Livet er gaaet i en helt anden Retning, nemlig i den Retning, at det nu faktisk er saaledes, at det ikke blot er dem, der ikke have Evne til selv at sørge for deres Børns Undervisning, der sende dem i Almueskolen, men at alle, selv om de have nok saa god Evne, kunne sende deres Børn derhen, og gøre det. Ja endogsaa mangfoldige, der ere saaledes stillede, at de udmærket godt selv kunde sørge for dem, benytte Almueskolen. Under disse Omstændigheder ere de, som havde den Tankengang, der laa til Grund for Grundloven, de, som selv vilde sørge for deres Børns Undervisning, blevne overmaade vanskelig stillede. De maa nu ikke blot gennem Kommunen betale for Skolevæsenet og for de andres Skolegang, baade for dem, der have Aaad, og dem, der ikke have Aaad, men naar de selv vilde sørge for deres Børns Undervisning af en eller anden Grund, maa de desuden fuldt ud betale for det. Det forekommer mig, at det i Grunden er at lægge en Bøde paa dem, fordi de ere saa samvittighedsfulde, at de paa særlig Maade ville sørge for deres Børns Undervisning, saaledes som de finde det bedst for Børnene. Naar man giver Understøttelse til dem, der intet selv gøre, men uden videre sende Børnene til den offentlige Skole, naar man giver Statsunderstøttelse til dem, saaledes som vi jo nu tænke paa at gøre, forekommer det mig urimeligt ikke samtidigt at tænke paa dem, der selv vise saa stor Interesse for deres Børns Undervisning, at de, foruden det almindelige ofre ikke lidt særligt. Man var jo ved Loven af 1856 endnu en Del inde i den samme Tankengang, der havde ligget til Grund for Grundloven, og man bestemte derfor, at en Del af Børnenes Bønfulde udredes i Skolepenge, men, som de alle vide, blev den Lov saaledes gennemført i Praksis, at i Stedet for, at det blev Forældrene, der betalte disse Skolepenge, og derved fik en lille Følelse af, at Undervisningen dog var noget værd, blev det saaledes, at det var Kommunen, der betalte det ud af de almindelige Statter, lignede det paa hele Kommunens Behoere og satte Summen til den ikke meget betydelige Værdi af 1 Kr. om Aaret. Jeg tror, at allerede den Omstændighed, jeg her har paapeget, vil være nok til at vise, at der i Virkeligheden er et Retfærdighedskrav fra Fristolerne til ogsaa — under den ene eller den anden Form — at blive støttede, naar den offentlige Skole nu skal støttes saa rigeligt af Staten. Og dernæst er der et andet Hensyn, man maa tage i Betragtning, og